

skem, Ajdna, Kučar, Rodik, Tinje, Korinjski hrib in Jurišna vas. Žal pa je pri nas večidel ostalo le pri preliminarnih poročilih. Množica gradiva, ki jo hranijo naši muzeji iz teh utrd, pa je večji del še neovrednotena. Zato bodo morala naša raziskovanja v bodočnosti težiti predvsem k zaključku večjih izkopanih kompleksov, k njihovi predstavitvi in interpretaciji. Le ob upoštevanju že pridobljenih rezultatov bo mogoče smotrnejše zastaviti nadaljnja dela in priti hitreje do odločilnih ugotovitev. Grenak priokus ima dejstvo, da so bila do sedaj v Sloveniji sistematično predstavljena (če izvememo kataloško obdelani Rifnik in manjši del raziskav na Vranju) le izkopavanja, ki jih je pri nas opravila nemška ekipa pod vodstvom T. Ulberta (Vranje, Hrušica). Pri izkopavanjih pridobljeno gradivo bo potrebno čim prej celovito ali pa vsaj v kataloški obliki objaviti, kajti prav to gradivo lahko v veliki meri prispeva k razrešitvi problematike staroselcev in preseljujočih se ljudstev, kar od nas pričakuje poleg domače tudi tuja strokovna javnost. Že bežna primerjava med objavljenim gradivom z Rifnika in Invillina nam pokaže mnogo večjo pestrost in bogastvo najdb prvega, če že odmislimo izjemno srečno naključje, da je bilo na Rifniku odkrito naselbini pripadajoče bogato grobišče.

Po tem ekskurzu se znova vrnimo h knjigi, ki je pred nami. Gre za izredno kvalitetno, kritično znanstveno delo, ki bo nedvomno postalo priročnik in zgled pri pisanju marsikatero sorodne monografije. Nam pa bo dragocena pomoč pri razumevanju zapletene problematike iz časa preseljevanja ljudstev.

Slavko CIGLENEČKI

Tito Miotti: *Castelli del Friuli 7, I sette castra di Paolo Diacono*. Udine 1988.

Danes je pred nami zadnji tj. sedmi zvezek Miottijeve serije »*Castelli del Friuli*«. S 671 stranmi je ta zvezek najobsežnejši. S podnaslovom »*I sette castra di Paolo Diacono*« pisec nakazuje svoje hotenje, da bi bil tudi najpomembnejši.

Po formalni plati je tudi ta zvezek enak prejšnjim. V mislih imam format, kakovost tiska in vezave, obsežnost in kakovost fotografske in druge, tj. grafične dokumentacije. V besedilu je 534 slikovnih prilog. Med njimi je 36 zemljepisnih kart, 493 posnetkov premičnih in nepremičnih objektov in 5 barvnih tabel s heraldičnimi simboli.

Besedilo je razdeljeno v naslednja poglavja: Raziskave zgodovinskih in arheoloških virov

C. G. Mor, *Heraldika v Furlaniji pred razši-*

ritvijo fevdalizma, 11–42.

T. Miotti, *Utrdbe v Furlaniji od začetkov do poznega srednjega veka*, 43–130.

M. T. Barbina, *O ženskem vprašanju iz furlanskih dokumentov v času kastelov*, 131–158.

A. N. Ciceri, *Gradovi in graščaki v nevianskem času*, 159–186.

V. Tomadin, *Kastel Colloredo di Monte Albano, Arheološka pričevanja*, 187–218.

P. C. Guida, *Keramika na kaštelirjih*, 221–259.

F. M. Sealti, *Keramika v rimskih utrbah v Furlaniji*, 261–294.

V. Tomadin, *Srednjeveška keramika iz arheoloških izkopavanj v Furlaniji in Julijski Krajini*, 295–324.

T. Miotti, *Sedem kastrumov Pavla Diakona*, 325–374.

V. Šribar, *Langobardisches limes?* 375–383.

C. C. Desinan, *Osservazioni di toponomastica*, 385–398.

C. Gervasi, *Regionalna geologija*, 399–401.

S. Visentin, *Geografske koordinate*, 403–407.

S. Vesentin, T. Miotti, *Kartografija in topografska dokumentacija*, 409–491.

T. Miotti, *Kastrum Humin, kastrum Ragogna, kastrum Ibligine, kastrum Osoppo, kastrum Krimin*, 493–522.

T. Miotti, *Utrdbe in učelande (lov na ptiče)*, 521–522.

G. M. Ferrario, *Splošni analitski pregled cele knjige*, 537–671.

Že pregled naslovov prispevkov nam priča o resnem namenu spopasti se s problemom popolnega prikaza vsega tistega v zgodovini Furlanije, kar bi lahko opredeljevali kot utrjeno bivališče. Dokumentacija in ustrezni komentar nista samo stavbni, ampak tudi historični in arheološki prikaz utrjenih objektov. Posebno vrednost ima lingvistična analiza, ki je povezana s srednjeveškim etničnim stanjem na severovzhodu Furlanije. Tito Miotti je še posebno pozornost posvetil langobardskemu limesu. S svojo ekipo, v kateri sodelujejo topografi specialisti, je dokumentiral vse objekte v neposrednem zaledju utrjenega sistema, o katerem govori P. Diacon. Pri tem načinu raziskav znanstveno ni sprejemljiva teza, kakršno zastopa Miotti. Zanesljivo je, da vse ostaline, ki jih citira Miotti, ne sodijo v langobardski čas. Nekateri izmed teh zidov so verjetno uporabljali tudi v langobardskem času, toda še vedno ne vemo, ali gre za limes ali kake druge objekte. Zelo verjetno je, da ostaline, ki jih navaja Miotti, sodijo v različna, tudi nearheološka obdobja. Odgovor na ta vprašanja lahko dajo samo arheološka izkopavanja. Te opravlja ekipa pod vodstvom prof. G. C. Menisa, ki je v letih 1987 in 1988